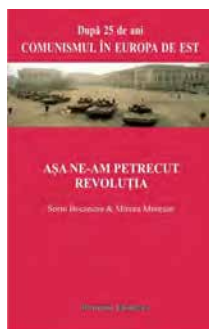

Revoluție sau restaurație? [Revolution or Restauration?]

Sorin Bocancea, Mircea Mureșan, *Așa ne-am petrecut Revoluția*, Editura Institutul European, Iași, 2014, 232 p.

Volumul *Așa ne-am petrecut Revoluția*¹, apărut în 2014, este cea de-a doua lucrare din seria „După 25 de ani. Comunismul în Europa de Est”, coordonată de Sorin Bocancea, din cadrul proiectului omonim (realizat de Facultatea de Științe Politice și Administrative a Universității „Petre Andrei” din Iași, Revista *Polis* și Institutul de Studiere a Ideologiilor, în parteneriat cu Editura *Institutul European*) dedicat momentelor și aspectelor semnificative ale politicii regimului comunist din România și nu numai.

Cartea în discuție nu este atât un interviu, cât un dialog inedit, și

probabil unic, între Sorin Bocancea, care la vremea evenimentelor din decembrie 1989 era militar în termen într-o microgarnizoană din București, și Mircea Mureșan, la vremea aceea comandant al aceleiași microgarnizoane. Volumul se evidențiază prin aceste două perspective intime dinlăuntru principalului mare actor al Revoluției din '89, Armata Română, prin prezentarea felului în care a reacționat aceasta în situație de luptă². Spun că Armata a fost actorul principal pentru că de conducerea ei, prin generalul Milea, a depins reușita Revoluției până pe 22 decembrie, dar și a restaurației care a urmat după fuga lui Ceaușescu, pe 22 decembrie. De altfel, dialogul dintre protagoniști alocă un întreg capitol (pp. 103-110) generalului Milea, împrejurărilor în care s-a sau „a fost” sinucis precum și a rolului jucat de acesta în evenimente.

Dialogul trebuie plasat în contextul mai larg al căderii regimurilor comuniste din Europa de Est din anul 1989, culminând cu destrămarea Uniunii Sovietice în

septembrie 1991. În timp ce în celelalte țări ale blocului estic căderea regimurilor comuniste a avut loc pașnic, în România regimul stalinismului-naționalist sau a național-comunistului Ceaușescu dobândise, începând cu anul gloriei sale, 1968, o stabilitate sau mai curând o încremenire care părea monolitică, impenetrabilă. Cei care s-au pregătit (și mă refer aici în special la Ion Iliescu, Silviu Brucan și la generalul Militaru) pentru răsturnarea regimului dictatorial al familiei Ceaușescu nu s-au pregătit în același timp și pentru renunțarea la rolul conducător al Partidului Comunist într-o eventuală *perestroică* cu *glasnosti* aferentă, pentru o dizolvare totală a regimului comunist sau pentru instaurarea unui regim democratic autentic. Acestea din urmă sunt dovedite de câteva decizii luate de așa-numiții „emanați”, din timpul evenimentelor și de după – mă refer la decizia de a deschide granițele (pp. 183-184) pentru ca „turiștii” veniți înainte de 22 decembrie să poată pleca nestingheriți și decizia de a chema în sprijin armata sovietică, ca amenințare (pp. 119-122), precum și la decizia de a semna *Tratatul* cu URSS cu doar câteva luni înainte de dizolvarea imperiului.

Întrebarea pentru care am căutat un răspuns atunci când am început să lecturez volumul a fost următoarea: în ce măsură se poate „citi” în mișcările efectuate de Armată faptul că aceasta a fost

scoasă din cazărmi³ pe străzi, în după-amiaza zilei de 22 decembrie, nu pentru a apăra populația⁴ (neatacată de nimeni până atunci, sau Revoluția, nici pentru a „opri măcelul”⁵ (așa cum s-a vehiculat⁶), ci pentru a o înfricoșa și pentru a dizolva și împrăștia manifestațiile din piețe, care începuseră să aibă un tot mai pronunțat caracter anti-comunist și care îi putea mătura și pe proaspeții „emanați” și beneficiari ai „pârghiilor și butoanelor” puterii după fuga lui Ceaușescu⁷?

Trebuie menționat că dialogul dintre Mircea Mureșan și Sorin Bocancea nu se oprește în mod exclusivist doar la rememorarea sau comentarea evenimentelor petrecute între 17 și 31 decembrie 1989. O primă parte a cărții abordează viața dintr-o unitate militară comunistă, precum și ascensiunea unui militar de carieră în condiții de control politic și politizare deplină a Armatei⁸. Sunt secvențe suficient de evocatoare – mai ales că subsemnatul eram pe atunci, de asemenea, militar în termen încorporat din septembrie 1989 într-o unitate de grăniceri de la Sighetul-Marmației și am recunoscut multe similarități. Însă această parte nu are rolul doar de a evoca, ci mai curând de a explica situația Armatei, a cadrelor și a militarilor în termen înainte de instituirea stării de război (de fapt, după la cel de-al Doilea Război Mondial, nu știu să fi existat o altă situație în care Armata română să se fi aflat în situație de luptă).

Altfel spus, prezintă cu ce bagaj de pregătire de luptă s-a intrat într-o situație reală de război. În acest sens sunt rememorate: lipsa de informații, altele decât cele venite pe cale ierarhică și de partid; dificultățile de întreținere a tehnicii militare învechite; instrucția insuficientă a unor categorii de militari în termen a căror pregătire se făcea doar câte o lună, cu puști de lemn, și apoi erau trimiși pe la diferite lucrări din economia națională (în fapt, o mână de lucru foarte ieftină pentru regimul comunist, întrucât acești militari primeau la sfârșitul stagiului câte 2-3 mii de lei pentru un an de muncă, mai mult ca să nu se zică că au muncit pe gratis); faptul că autogospodărirea, necesară din cauza insuficienței finanțări a armatei și pentru nevoile zilnice ale militarilor, răpea acestora din timpul dedicat instrucției, umilea și scădea moralul trupei; participarea la munci agricole sezoniere; participarea la parada militară pentru 23 august 1989 și, peste toate acestea, mizeriile zilnice ale cătăniei și ale „căprăriei” specifice! Aceste elemente s-au constituit în premise și în circumstanțe agravante odată cu intrarea în stare de luptă a Armatei și nu știu dacă s-ar putea dovedi că aceste aspecte au fost luate în calcul în mod deliberat și exploatare de către cei care au inventat „teroriștii”. Cert este faptul că, indiferent de cine a deschis focul, toți cei care au avut arme și au fost în situații potențial primejdioase au

apăsasat cu frenezie pe trăgaci⁹! Și trebuie să ne întrebăm, în sensul ipotezei formulate mai sus: ce anume putea înfricoșa și dispersa mai eficace populația civilă care manifesta în Piață decât faptul că putea deveni victimă într-un conflict în care se foloseau cu entuziasm¹⁰ armele, gloanțele, proiectilele?

Analizând acum, după 25 de ani de la cele petrecute în decembrie '89, deși relativ contrafactual, am putea afirma că dacă Armata ar fi respectat în totalitate ordinele emise de Comandantul suprem, totul s-ar fi putut termina într-o baie de sânge generalizată, înainte de 22 decembrie. Altfel spus, până la fuga cuplului dictatorial, principalul dușman al unei posibile revoluții a fost mai curând Armata și mai puțin Securitatea în care, se știe, Ceaușescu nu avea încredere. Lectura cărții mi-a suscitat de altfel și o serie de întrebări legitime, zic eu: dacă, așa cum s-a vehiculat ideea, că „teroriștii” n-ar fi fost altceva decât niște trupe secrete și speciale ale lui Ceaușescu, de ce acestea nu au acționat până pe 22 decembrie, la Timișoara și în București, sau pe 22 decembrie imediat după decolarea Ceaușeștilor, adică atunci când acțiunea lor putea fi considerată legitimă? N-ar fi făcut atunci ravagii în rândurile populației, cu atât mai mult cu cât Armata fusese retrasă în cazărmi? În acest sens, mărturia maiorului Mureșan este hotărâtoare: la între-

barea „la cât timp după sosirea dumneavoastră în Piață a început să se tragă?”, răspunsul vine fără echivoc în două locuri din dialog: „Când am ajuns în Piață, era liniște și pace. A început să se tragă în 10-15 minute”¹¹; apoi, la afirmația lui S. Bocancea cum că „Generalul Gușă a declarat că pe la orele 18:30 a început să se tragă de pe Palatul Regal. Erați în Piață atunci”, M. Mureșan replică: „Da, nu v-am spus? Că am ajuns acolo și ăștia au început să tragă, inclusiv când m-am dus eu la autostație?”¹². Or, întrebarea care se pune este următoarea: cine a inițiat, cine a ordonat și împotriva cărui inamic a fost scoasă Armata în Piață de vreme ce focurile de armă au început **abia după** ce unitatea de tancuri a maiorului Mureșan a ajuns și s-a poziționat în piață? În plus, există o declarație a generalului Gușă, citată în dialog, în care militarul afirmă că, deși a văzut personal din sediul C.C. patru cuiburi de foc pe Palatul Regal, când s-a uitat în Piața plină de oameni nu a văzut pe nimeni căzut în urma deschiderii focului iar militarii care fuseseră în dispozitiv încă din cursul zilei au ripostat și atunci a început totul¹³.

O altă întrebare suscitată de lectura cărții este legată de ordinea pe care le respectau „teroriștii”: de la cine primeau ordine de vreme ce Ceaușescu fugise și nu mai avea nicio informație asupra stării de fapt și nici vreo posibilitate de a comunica sau ordona

cui? Sau este posibil ca „teroriștii”, care până pe 21 decembrie au pus umărul la răsturnarea cuplului dictatorial, să fi avut o misiune prelungită sau să li se fi schimbat pe parcurs misiunea și să fi devenit „teroriștii” care au provocat Armata să înceapă canoada? Cei pentru care s-au deschis granițele și s-a organizat și „podul de flori”¹⁴? Care a fost scopul provocării acestei stări de război care a durat câteva zile bune? Scoaterea în prim-plan și impunerea în conștiința cetățenilor pe post și în rolul de apărători ai Revoluției a unor anumite persoane despre care se vorbește în capitolul „Personaje celebre ale Revoluției”¹⁵?

Merită a fi spuse câteva cuvinte și despre stilul mărturisirilor generalului în rezervă Mircea Mureșan. Are în dialogul de față un stil laconic, rezervat, cazon, insistând apăsător asupra dovezilor și nu asupra opiniilor și a simplelor amintiri ori declarații. Din aceste motive, pe alocuri mărturia sa este lipsită de credibilitate. Ca să dau doar un singur exemplu: interlocutorul său vorbește la un moment dat despre camarazii cărora li s-au suspendat permisiile sau concediile și au venit din Timișoara și Iași imediat ce s-a dat alarma „Radu cel Frumos”¹⁶. Întrebat fiind dacă a fost informat cu privire la evenimentele de la Iași sau Timișoara, Mircea Mureșan răspunde laconic că nu a fost. Acest fapt este greu credibil pentru că știu, din propria

experiență de militar în termen, că militarii care avuseseră permisii în Timișoara, imediat ce au sosit în unitatea din Sighet, au fost luați la întrebări de către comandantul unității, de către secretarul de partid al unității și au fost prelucrați și de către ofițerul responsabil cu Contrainformațiile să nu spună nimic la plutoane. Adică, este greu de crezut că maiorul Mureșan, fost șef de promoție, nu vedea mai mult decât îi permitea cozorocul¹⁷, că nu judeca mai mult decât i se ofereau

informații pe cale ierarhică sau că respecta orbește ordinele superiorilor. Or, prin stilul său, generalul Mircea Mureșan reușește performanța de a lăsa să se înțeleagă că știe mult mai multe decât le poate deocamdată¹⁸ spune.

În prezentarea de față nu abordez toate aspectele aduse în atenție de către interlocutorii dialogului. Am adus în prim-plan ceea ce pe noi înșine ne-a incitat cu gândul că poate astfel vor fi provocați și eventualii cititori.

Note

¹ Sorin Bocancea & Mircea Mureșan, *Așa ne-am petrecut Revoluția*, Editura Institutul European, Iași, 2014.

² Armata intrase încă din 17 decembrie 1989, prin alarma de luptă „Radu cel Frumos”, în stare de război. A se vedea la pp. 71-90 ce anume presupunea din perspectiva comandantului dar și a subordonatului această alarmă de luptă.

³ În acest sens, mi se pare de o importanță capitală răspunsul la întrebarea: cine este responsabil pentru ordinul de a scoate armata în piață? Vezi p. 113.

⁴ Vezi pp. 112-116 și p. 137.

⁵ Sorin Bocancea & Mircea Mureșan, *Așa ne-am petrecut...*, p. 188.

⁶ Și cum au fost, de fapt, lăsați să creadă și comandanții detașamentelor scoase în Piață, printre care și maiorul Mureșan, aflat în cel mai fierbinte punct al evenimentelor (Piața Palatului, în fața sediului CC al PCR), din care fugise cu câteva ore înainte Ceaușescu – a se vedea pp. 112-116, precum și p. 137.

⁷ Supoziția aceasta apare și într-o afirmație a lui Sorin Bocancea la p. 183: „E lansată ideea că ar fi fost o revoluție până la plecarea Ceaușeștilor, care de fapt s-a terminat cu izgonirea cuplului, și că după aceea s-a produs o contrarevoluție, practic o preluare a puterii de către triumphiul Iliescu-Militaru-Brucan”.

⁸ A se vedea în acest sens pp. 22, 25-26, precum și Cap. 1.6., „Membri de partid apolitici” (pp. 49-55): „Partidul era tare, partidul conducea”.

⁹ În acest sens, vezi p. 117, depre militarii de la Detașamentele de Lucru în Economia Națională (DLEN) și despre Gărzile Patriotice. La pagina 118, mărturia lui Mircea Mureșan: „Noaptea aceea nu știu ce a fost, dar s-a tras în prostie. Cred că am tras cu o unitate de foc de tancuri spre Palatul Regal, dar în ce nu-mi dau seama”. Vezi și Capitolul 3.9., „În apărarea microgarnizoanei. Misiuni și diversivni”, pp. 146-170.

¹⁰ A se vedea p. 124: populația de pe lângă tancuri care striga la tanchist: „Hai, Vasile!”

¹¹ S. Bocancea & M. Mureșan, *Așa ne-am petrecut...*, p. 116.

¹² *Ibidem*, p. 136.

¹³ *Ibidem*, p. 133.

¹⁴ *Ibidem*, p. 184.

¹⁵ *Ibidem*, pp. 181-195

¹⁶ *Ibidem*, p. 71 și p. 89

¹⁷ *Ibidem*, p. 189.

¹⁸ *Ibidem*, p. 218. Referindu-se la reacțiile sale față de anumiți șefi,

Mircea Mureșan comentează: „Am avut niște reacții din acestea acum vreo câțiva ani și în loc să se lupte cu mine au luptat cu soția mea, desființându-i funcția.”

Constantin ILAȘ